

La mina d'aigua de can Travi

Itinerari i notes: **Juanjo Fernández i Carlota Giménez**

1. Can Travi Vell

El nom de la masia prové de Josep de Travy i de Casanova, advocat de Puigcerdà que compra la masia i les terres de la torre d'en Garrigó el 1839. Les referències anteriors són els escrits del baró de Maldà al seu llibre *El Col·legi de la Bona Vida* on menciona les seves visites a la casa de les *Garrigones* on els nobles es reunien a fer tertúlies, berenars o sessions musicals. El subsòl d'aquesta finca és ric en aigua i Josep de Travy s'associa amb Josep Jordà el 1857 per explotar l'aigua i fer-la arribar a Horta i a Sant Andreu del Palomar en una iniciativa pionera de distribució d'aigua corrent fins les cases dels compradors.

La masia va estar en molt mal estat durant molt temps. Durant la Guerra Civil emmagatzemava oli i gasolina a les basses d'aigua, cosa que va motivar la caiguda d'una bomba al pati de la casa que la va derruir parcialment. El 1975 una explosió de gas butà va ensorrar la part de l'església, el celler, els cups, la cuina i el menjador. A finals dels vuitanta i els noranta l'entorn canvia notablement amb motiu de les Olimpíades de Barcelona. La masia va ser restaurada en part i ara és la seu de la Guàrdia Urbana del Districte d'Horta-Guinardó.

2. Can Montalt

Can Montalt és la seu social des de 1968 del Club Esportiu Hispano-Francès. El club va ser creat el 1943 i tenia les instal·lacions esportives en terrenys de can Santpere, al Guinardó. La torre original de la família Montalt s'ha anat eixamplant amb reformes motivades pel seu ús social. Situada al costat de l'antiga riera de can Barret i de la font de Marcel·lí, comercialitzava aigua mineral de la font de Montalt.

3. Font i riera de Marcel·lí

Aquesta riera naixia de la unió del torrent de Can Barret i el torrent de Montbau molt a prop de la font de Montalt, actualment el Club Hispano Francès. Conduïa les aigües fins la riera d'Horta a l'inici del carrer Tajo. Actualment podem veure l'inici de la riera canalitzada per les obres olímpiques, en una entrada al vessant de la muntanya i tancada per una reixa metàl·lica. El nom correspon a Marcel·lí Oliva Yglesies, avi de l'últim pagès d'Horta en un dels últims horts de pagès que resten a Barcelona. Ha estat treballat per Marcel·lí Oliva Payerol amb dedicació plena i sense dies de festa perquè l'hort era la seva ànima. L'ha cultivat sempre manualment fins els últims temps que la seva salut el mantenien en

Una imatge de la masia de can Travi Vell, amb els llençols assecant-se al sol

AMHG

una cadira de rodes, però que no l'impedia fer la feina. Cultivava tota mena d'hortalisses regades amb aigua de pou i que venia al públic. La seva popularitat ha traspassat fronteres i va ser protagonista d'articles de premsa, televisió i llibres. Lamentablement va morir el passat any i el seu hort és ara un espai municipal (veure article *La Clota, un oasi imperfecte* al núm. 3 de la revista EL POU)

Cap vestigi resta de la font. Únicament sabem del lloc on era per un pou cimentat d'accés pels serveis municipals i que està situat a l'avinguda Cardenal Vidal i Barraquer a tocar de l'escultura més gran dels Mistos i amagat per una palmera.

4. Mistos

És un grup escultòric gegant dissenyat per l'artista pop suec Claes Oldenburg i l'holandesa Coosje van Bruggen inaugurat amb motiu dels Jocs Olímpics del 92. Representa una caixa de mistos caiguda a terra, un d'ells encès, i quatre mistos més escampats per la zona. Les obres de Claes Oldenburg transformen objectes quotidians engrandint-los exageradament (els mistos fan 20,73 m d'alçada) i entre les seves obres més famoses destaquen Pinça per la roba (1974) o Màquina d'escriure tova (1963). Més obres de l'escultor a: <http://oldenburgvanbruggen.com>

5. Camí de Sant Genís d'Agudells a Horta

És l'antic camí que comunicava Horta amb l'església romànica i el nucli de Sant Genís d'Agudells, també conegut com camí Fondo. Era un camí sinuós que s'adaptava al terreny i que ara ens l'hem d'imaginar en bona part.

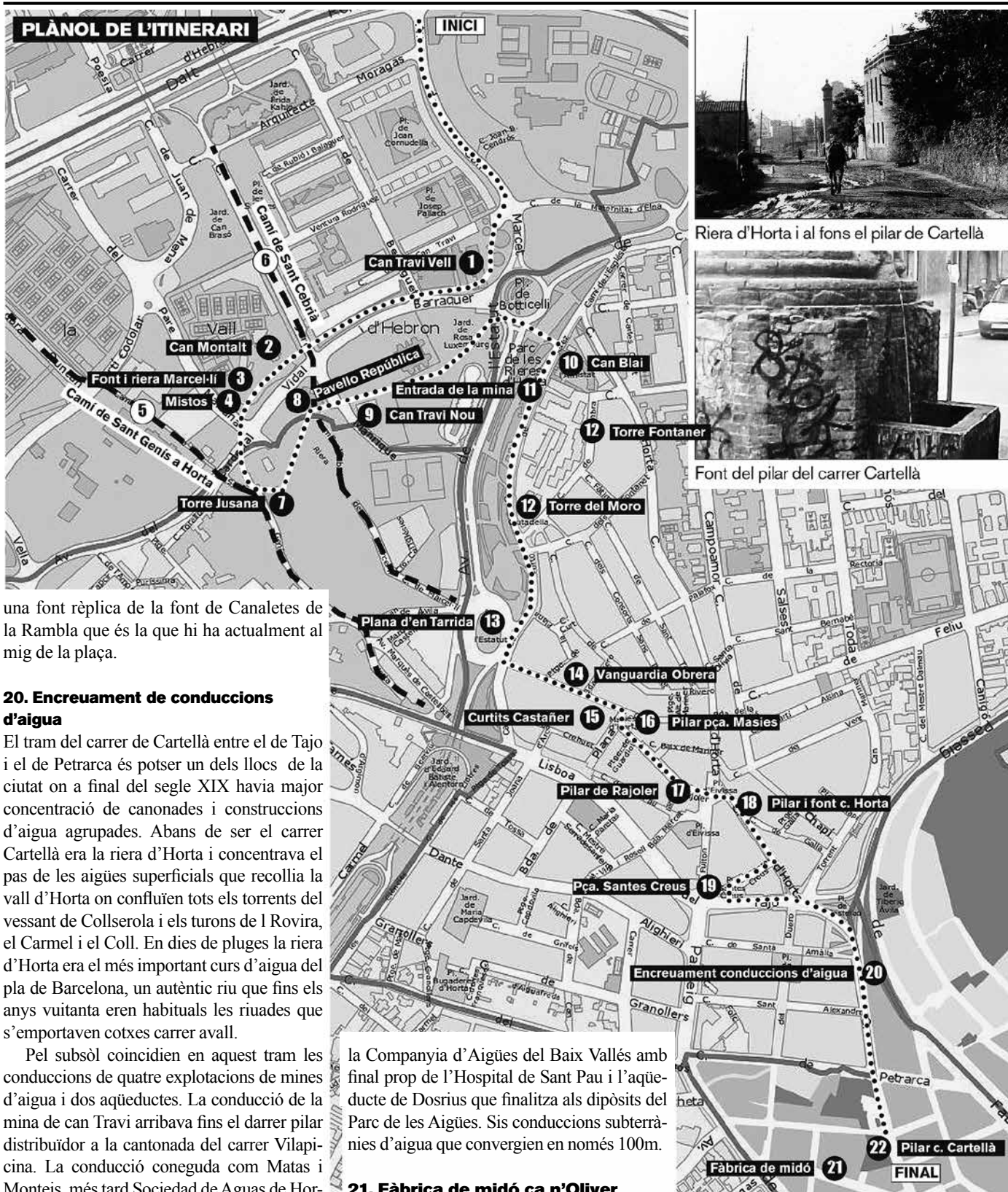
L'església de Sant Genís d'Agudells és una de les primerenques del pla de Barcelona amb un acte de donació de l'any 931 i que en un entorn rural de masies ens indiquen l'antiguitat d'aquest camí. Encara podem veure un tram del traçat. Des de l'avinguda Marquès de Castellbell puja sinuosament pel costat sud de la Torre Jussana i creua l'avinguda Cardenal Vidal i Barraquer entre la Granja Vella de Martí-Codolar i el convent de les Mares Mínimes. A partir de l'avinguda Martí-Codolar es pot recordar pel pas d'Isadora Duncan on ja es perd l'antic traçat. La direcció ascendent que senyala el tram rehabilitat marca una línia recta fins l'església de Sant Genís.

6. Camí de Sant Cebrià

Els orígens de l'ermita de Sant Cebrià no estan documentats però la forma de construcció suggereix una època preromànica. Antigament era punt de trobada d'aplecs i celebracions religioses o fontades i té l'honor d'haver estat residència de Sant Francesc d'Assís i de Sant Ignasi de Loyola. Es troba a la falda de Collserola i l'antic camí per arribar-hi partia d'Horta i aprofitava els torrents i rieres quan eren transitables, voltant masies i camps de conreu. La riera de Marcel·lí era un tram d'aquesta via i continuava aproximadament pels actuals carrers Jorge Manrique i carrer Harmonia per enllaçar amb una pista que mena l'ermita.

7. Torre Jussana

Prend el nom d'una torre medieval de defensa de la qual no hi ha cap vestigi. Era una de les tres propietats que pertanyien fins el segle XVIII al monestir de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron. Les altres dues eren la Granja Ve-

Riera d'Horta i al fons el pilar de Cartellà

Font del pilar del carrer Cartellà

una font rèplica de la font de Canaletes de la Rambla que és la que hi ha actualment al mig de la plaça.

20. Encreuament de conduccions d'aigua

El tram del carrer de Cartellà entre el de Tajo i el de Petrarca és potser un dels llocs de la ciutat on a final del segle XIX havia major concentració de canonades i construccions d'aigua agrupades. Abans de ser el carrer Cartellà era la riera d'Horta i concentrava el pas de les aigües superficials que recollia la vall d'Horta on confluien tots els torrents del vessant de Collserola i els turons de l Rovira, el Carmel i el Coll. En dies de pluges la riera d'Horta era el més important curs d'aigua del pla de Barcelona, un autèntic riu que fins els anys vuitanta eren habituals les riudes que s'emportaven cotxes carrer avall.

Pel subsòl coincidien en aquest tram les conduccions de quatre explotacions de mines d'aigua i dos aqüeductes. La conducció de la mina de can Travi arribava fins el darrer pilar distribuïdor a la cantonada del carrer Vilapicina. La conducció coneguda com Matas i Monteis, més tard Sociedad de Aguas de Horta, era un altre que des del seu origen prop de la plaça Major baixava per la riera i arribava fins a l'Eixample de Barcelona. La tercera és la mina de can Sitjar amb origen prop de l'església actual de Sant Joan d'Horta, seguia pel torrent de Mariner, i passava per aquest tram de Cartellà en direcció a can Sitjar a la plaça Virrei Amat. La quarta conducció iniciava a la mina de can Carabassa, actual Col·legi de la Sagrada Família. L'explotació creada el 1869 per la propietària de can Carabassa Agustina Gorgas amb dos socis, Guix i Dotti, seguia el torrent de la finca fins a connectar amb la conducció de Matas i Monteis. Els dos aqüeductes són el de

la Companyia d'Aigües del Baix Vallès amb final prop de l'Hospital de Sant Pau i l'aqüeducte de Dosrius que finalitza als dipòsits del Parc de les Aigües. Sis conduccions subterrànies d'aigua que convergien en només 100m.

21. Fàbrica de midó ca n'Oliver

El 1833 Jacint Oliver va construir la fàbrica de midó tocant a la riera d'Horta i a prop de la masia de can Sabastida. La finca tenia la fàbrica, la casa i els horts i camps d'explotació familiar. La fabricació del midó requeria de molta aigua, per això quan es va construir la mina de can Travi van comprar dues plomes d'aigua que arribaven a través de la torre d'aigua del carrer Pitàgores, antigament dins del recinte de la fàbrica. El besnét del fundador, Joan Oliver, va continuar el negoci familiar fins el 1979 en què es va tancar la fàbrica. Es va parcel·lar el terreny de la finca i s'hi van construir pisos.

22. Pilar carrer Cartellà

Darrer pilar repartidor de l'aigua de la mina de can Travi. Construït dins la finca de la fàbrica de midó d'Oliver mitjançant un acord entre aquest i Travi el 1862. Al igual que els altres pilars repartia aigua a la fàbrica i a diversos propietaris de la zona. Aquest pilar té un disseny diferent a la resta. Es va aixecar uns anys després i estava dins del municipi de Sant Andreu del Palomar. És d'estructura cilíndrica amb una cobertura ornamentada. Les mides són de diàmetre d'1,80 metres i uns 13 metres d'alçada.

AMHG